

- A lényeg abban van, Nyikolaj Ivanovics, hogy az adott tervezetet a törvény és az utasítások szemszögéből nézve, amelyek az úgynevezett szabadságvesztés helyén tartózkodó állampolgárok fogvatartását szabályozzák, nem lehet egyértelműnek tekinteni.

- Ugyan, mit csűröd-csavarod itt előttem a dolgokat, Vaszilij, mint védőügyvéd a bíróságon, mi? Mi már tizenöt éve ismerjük egymást - állt fel Nyikolaj Ivanovics asztala mögül. Valamiért egy kissé nyugtalan volt. Végigment a dolgozószobában, majd ismét leült:

- Beszélj konkrétan, miben van itt törvény- és szabálysértés!

- Konkrétan... Hát, ha konkrétan kellene fogalmaznom, akkor a legelején kell kezdenem.

- Rendben, kezd a legelején!

- Börtönt építünk. A terv számításba veszi a területnek a külvilágtól való elszigetelését. Két sor szögesdrót keríti körül a száz hektár börtönterületet. A terv tekintetbe veszi az őrtornyokat is. Általában, a börtön területének a bekerítése teljes mértékben tekintetbe veszi a szabályokat. S a terv továbbá azt javasolja, hogy a börtön legyen felosztva egy hektár nagyságú telkekre és minden telket egy-egy fogolyra kell bízni. Mit lehet itt még mondani? A szabályzatok szerint nekünk kötelességünk is a felelőtlen polgárokat munkára szoktatni, egyszerűbb termékek készítésére kisebb gyártelepeket létrehozni, esetleg mellék-termelő egységeket is, és részben önfinanszírozásra átállni. Hiszen a törvény megengedi a miénkhez hasonló intézmények létrehozatalát, ahol - speciális feltételek mellett - gazdasági tevékenység folyik és az erdőalap többcélú felhasználása zajlik. A mi esetünkben a terv egy hasonló mellékgazdaságot céloz meg, amely zöldséggel látná el a gondozottainkat, de az is lehet, hogy még eladásra is maradna belőle. Eddig még a törvény keretein belül vagyunk.

- Ne feszítsd a húrt, gyereünk tovább! Hol léptünk túl

a kereteken?

- Továbbá, minden telekre egy-egy magánzárkát kellene a terv szerint építeni. Ebben a fogoly fog lakni, s ezen túl található munkahelye - az egy hektárnyi föld.

- De a magánzárkát teljes kényelemmel ellátva és bebútorozva akarják. Utópia.

- Te valószínűleg nem eléggé figyelmesen ismerkedtél meg a tervvel, Nyikolaj.

- Mit akarsz azzal mondani, hogy nem eléggé figyelmesen? Hiszen fejből ismerem.

- Nem tudom,... De itt mellékletként szerepel e magánzárka vázlata és leírása is, más szóval, beltere. Minden szigorúan a szabályoknak megfelelően. Az ágy, a WC, asztal, szék, könyvespolc, éjjeli szekrény. Vasajtó kémlelő lyukkal és külső zárral, rács az ablakon. Ami pedig a finanszírozást illeti, világosan meg van mondva: minden egyes fogoly saját maga fedezi magánzárkája felépítését.

- Ilyesmi a tervben nem volt, amikor én tanulmányozgattam.

- Nem tudom... Nem tudom... Nézd, itt van, ni! A rajz is, a munkavázlatok is az elkészítéshez, a leírás is.

- Mit jelent az, hogy „itt van”? Hiszen, amikor én az irattartót neked átadtam, hogy olvasd át, semmi ilyesmi nem volt benne. Pontosan emlékszem, hogy nem. Én ezt az irattartót tízszer is átnéztem - az elejétől egészen a végéig. Miért nem szóltál nekem erről semmit?

- De hát te engem csak két nappal ezelőtt kértél meg, hogy mondjam el nézetemet.

- Rendben, beszélj, mit szólsz az egészhez!?

- Én azt gondolom, Nyikolaj, hogy ha ez a tervezet megvalósul, akkor biztos kevesebb börtön és munkatábor lesz az országban és csökkenni fog a bűnözés is. S te, Nyikolaj Ivanovics, úgy vonulsz be a világtörténelembe, mint egy zseniális reformer.

- Hagyd a történelmet a fenébe! Beszéljünk inkább

a lényegről! A törvényességről. - Nyikolaj Ivanovics ismét felállt az asztaltól és fel-alá járt dolgozószobájában.

Az ügyvéd a gondolataiba mélyedt, fel s alá járkáló börtönparancsnokhoz fordult és így szólt:

- Miért vagy, ennyire izgatott, Nyikolaj?

- Én? Izgatott? Ugyan, miért lennék izgatott? Bár... Igazad van, Vaszilij! Izgatott vagyok! Hát, már azért is, mert nem tudom én ezt a tervet a tábournoknak egy rövid beszámolóban bemutatni.

- Hát, ez az! Akkor, tehát mégis úgy döntöttél, hogy beterjeszted, ha már a tábournokhoz készülödsz, nem?

- Készülödök. Arra gondoltam, hogy te a tervezetet jól megkritizálsz és meggyőzől arról, hogy ne menjek a tábournokhoz. Egy kó esett volna le a szívemről. De te - úgy néz ki - támogatsz!

- Támogatsz!

- Hát, akkor ez azt jelenti, hogy el kell hozzá mennem - foglalta össze valahogy mégis örömmel Nyikolaj Ivanovics, mintha attól tartott volna, hogy barátja elveti majd a zöld irattartó tartalmát. A börtönparancsnok a szekrényhez lépett, egy üveg konyakot vett elő, citromot, két poharat:

- Igyunk rá áldomást, Vaszilij! A sikerre! Na, és te? Te mikor tudtad elfogadni a zöld irattartót?

- Nem azonnal.

- Én sem azonnal.

- A lányom a jogi egyetemen tanul. Most írja a diploma munkáját. Témája: „A büntetés végrehajtási intézményekben való fogvatartás hatása a bűncselekmények megszüntetésére.” Ideadta nekem elolvasni. Elolvastam és az állt benne, hogy a polgárok kilencven százaléka, akik a büntetés végrehajtási intézményekben letöltik büntetésük idejét, ismételten bűncselekményeket követnek el. A törvényszegések lehangoló statisztikájának alapvető okai a következők:

- az ember neveltetése, amely törvénysértések végrehaj-

tására vezeti;

- a társadalomba való nehéz beilleszkedés a büntetés végrehajtási intézményekben letöltött büntetés után;

- a bűnöző világkép kialakulása a bűnöző közegben való tartózkodás ideje alatt.

Erted már, Nyikolaj, mit írt le a lányom? Akkor ezek szerint mi ketten, tisztességesen szolgálva, a bűnöző világkép kialakításán szorgoskodunk? így van, vagy nem így van?

- Nincs. Mi semmit sem alakítunk. Mi a rendszer, a törvény és az utasítások szerint járunk el. Bár tudod, bennem is van valamilyen elégedetlenség. Megpróbáltam elhessegetni. Azt gondoltam, nem tartozik rám, semmi közöm hozzá. De, amikor megjelent ez a zöld irattartó... Fél évig gondolkodtam. Most már eldöntöttem - megyek a tábournokhoz. Többször megpróbáltam már leülni, hogy a lehető legjobban megírjam a jelentést, de nem megy.

- Tudod mit, próbáljuk meg közösen. Azt gondolom, hogy az a legfontosabb, hogy ne ijesszük meg a parancsnokságot a terv eredetiségével és rendkívüliségével. Valahogy egyszerűbben kellene.

- Egyetértek, egyszerűbben! De hogyan, ha minden egyes fogoly, aki a reá bízott hektár földön ledolgozta büntetését, azt kéri, hogy e hektár földet felszabadulása után további használatra egészen élete végéig megkaphassa.

- Igen. Ez a pont pillanatnyilag teljesíthetetlen. Országunkban még nincs olyan törvény, mely a föld élethossziglani használatáról rendelkezne. Gondolkodtam e pontról. Meg kell nekik becsületesen mondani. A büntetés letöltése után a teleknek a felszabadulóra való átruházása a mindenkor érvényben lévő földtörvény értelmében fog történni. Remélem, hogy meg fogják érteni. Mindenki számára világos, hogy a törvényt nem lehet kikerülni. A törvényeket nem mi találjuk ki. De szót kell ejteni a már körvonalazandó irányatról is. Minden arra mutat, hogy

lesz törvény, mely megengedi a föld birtoklását.

- Adja Isten! - Nyikolaj Ivanovics ismét konyakot töltött a poharakba. - Na, gyere, még egy stampedlivel a sikerre!

Koccintottak, majd Nyikolaj Ivanovics hirtelen az asztalra helyezte poharát és újra járkálni kezdett dolgozószobájában.

- Mi izgatott fel ismét? - kérdezte tőle az ügyvéd.

- Tudod, Vaszilij - mondta meg sem állva, aggodalommal Nyikolaj Ivanovics -, mi itt ketten úgy elmélyültünk az álmodozásban, mit, amikor kissrácok nagy terveket szőnek... Az álmodozásban! Közben azonban megfeledeztünk arról, hogy bűnözőkkel van dolgunk. Persze, vannak közöttük olyanok is, akik egyszerűen megtévelyedtek. Az ilyenek, lehet, még vissza is szeretnék terelni életüket a törvény keretei közé. De a zöme, az bizony börtöntöltelék. Ezek egészen másról gondolkodnak, s van bennük valami ravasz agyafúrtság.

- Erre már én is gondoltam, Nyikolaj. Na, és mi lenne, ha letehetelnénk őket, és majd aztán eldöntőd, hogy elmenj-e a tábornokhoz a jelentéssel vagy sem?

- Na, de hogyan?

- Igen, hát hogyan? Mondd csak, neked mikor adták át a zöld irattartót?

- Olyan fél évvel ezelőtt.

- Vagyis már több mint fél évvel ezelőtt megtárgyalták a tervezetet, vázlatokat, rajzokat készítettek. Majd ezután mindent szépen egy irattartóba raktak és hozzácsatoltak kilencven kérvényt. Mi lenne, ha azokat, akik kérvényt írtak, váratlanul, előzetes figyelmeztetés nélkül összehívnánk a kultúrhelyiségbe. Szakembereket hívunk, mondjuk, agronómusokat, kertészeket és ezek majd levizsgáztatják őket. Kérdéseket tennének nekik fel, hogy mit, hogyan és mikor kell a földbe ültetni, mi pedig megfigyeljük, hányan fognak válaszolni. Erted, ugye? Ha mindent komolyan gondolnak, ez az eszme tiszta bennük, nincs hátsó gondo-

latuk, ha él bennük a vágy, akkor egyszerűen nem ülhetek ölbe tett kézzel, és nem várhatták, hogy javaslatukra megérkezzék a válasz. Feltétlenül földművelés technológiákat kellett volna tanulmányozniuk.

- Jó fej vagy, Vaszilij! Hogy az ilyen börtöntöltelékek fél évig azt tanulmányozzák, hogyan kell virágokat, uborkát ültetni... Na, nem, nem valószínű! Esetleg valaki a faluból, talán-talán tudna rá válaszolni. De, hogy ezek...

- Hát, éppen ezt mondom én is, nem?! Teszteljük le őket, még mielőtt döntenék, hogy kell-e vagy sem a tábornokhoz menni.

A kultúrteremben nem kilencven, hanem kétszáz fegyenc volt. Addigra ugyanis, amíg a börtönparancsnok meghívta a szakembereket - két mezőgazdasági főiskolai tanárt és egy szakközépiskolait - azok száma, akik az új börtönbe akartak kerülni, már kétszáz főre emelkedett.

A foglyok - mit sem sejtve - leültek a teremben s bizony fel sem merült bennük, hogy most vizsgáztatni fogják őket. Látták, hogy az emelvényen álló asztal mögött három ember ül, de nem tudták, kik. A börtönparancsnok fellépett az emelvényre és bejelentette:

- Annak kapcsán, hogy mellék-termelőegységet készülünk szervezni, szükségünk van olyan emberekre, akik jártasak a mezőgazdaságban. Röviden szólva, szakiskolai tanárokat mutatok be maguknak. Ők majd kérdéseket tesznek fel, minekutána eldöntjük, kire lehet földet bízni...

Nyikolaj Ivanovics egymás után mutatta be a tanárokat és megkérte őket, hogy tegyenek fel kérdéseket az egybegyűlteknél. Elsőként a jobbra ülő idősebb mezőgazdasági főiskolai tanár tett fel kérdést:

- Maguk közül, tisztelt urak, ki tudja nekem megmondani, mikor kell kiültetni a paradicsommagokat, ha palántákat akarunk nevelni? Mikor kell kiültetni a palántákat a földbe? Na, és vajon ismerik-e az olyan

kifejezést, hogy pikírozás? Továbbá, tessék még nekem, kérem, megmondani azt is, hogy mely jelek utalnak annak szükségességére?

„Hát, ez jól betett nekik! - gondolta Nyikolaj Ivanovics - Egyetlen kérdésbe egyszerre többet is bezsúfolni! Ilyenekre, bizonyára, még a feleségem sem tudna fejből válaszolni, bár ő szenvedélyes kertész. Mindig a könyveket bújja, mielőtt beültetne valamit. Tessék, az egész terem hallgat, meg sem moccan senki.”

A teremben honoló csend elkedvetlenítette Nyikolaj Ivanovicsot. Titokban azt szeretne volna, ha megvalósulhatna a terv, amelyet a foglyok a zöld irattartóban bemutatnak. Nem azért viszonyult olyan szőrszál-hasogatóan a tervhez, mert azt elutasította, hanem, mert előre szeretne volna kiküszöbölni minden hibáját és elégtelenségét. A teremben ülők hallgatása a hozzáállás komolytalanságáról tanúskodott, amellyel a legfőbb résztvevők a tervhez viszonyultak, és ez azt jelentette, hogy lehetetlen megvalósítani mindazt, amiről a zöld irattartó szólt.

„Ejnye, hát, csak hallgatnak, tényleg nem akad köztük egyetlen falusi ember se? Bár faluhelyen se a férfiak, hanem az asszonyok foglalkoznak kertészkedéssel.”

Hogy valahogy feloldja az egyre tovább húzódó csendet, Nyikolaj Ivanovics felállt az asztal mögül és szigorúan így szólt:

- Mi van? Nem értették meg a kérdést?

- Megértették - válaszolta egy fiatal fogoly az első sorban.

- Hát, ha megértették, akkor válaszoljanak rá!

- Ki válaszolja meg? Nem is hívtak ki a táblához senkit se felelni.

- Hogyhogy „ki válaszolja meg”? Miféle táblához? Aki tudja a választ, az emelje fel a kezét!

Ebben a pillanatban a teremben ülő kétszáz fogoly keze a magasba lendült.